

Katarzyna Siewert
Bydgoszcz

WYBRANE ASPEKTY TŁUMACZENIA POLSKICH I NIEMIECKICH TERMINÓW PRAWNICZYCH FUNKCJONUJĄCYCH W OBROTCIE PRAWNYM Z ZAGRANICĄ W SPRAWACH CYWILNYCH

Zarys treści: Artykuł jest próbą przybliżenia problematyki tłumaczenia polskich i niemieckich terminów prawniczych funkcjonujących w obrocie prawnym z zagranicą na przykładzie dokumentów występujących w sprawach o dochodzenie roszczeń alimentacyjnych za granicą. Pierwsza część artykułu przedstawia podstawy prawne regulujące współpracę prawną na szczeblu międzypaństwowym. Druga część jest poświęcona omówieniu problemów tłumaczeniowych wynikających z różnic językowych i kulturowych oraz szczególnej roli tekstów paralelnych, pozwalających tłumaczowi przezwyciężyć tego typu trudności.

Od kilku lat obserwuje się coraz intensywniejszy rozwój kontaktów międzynarodowych, w tym również kontaktów między Polską a Niemcami i Austrią. Dla pogłębienia wzajemnych relacji decydujące znaczenie miało przystąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. W tym kontekście za czynnik szczególnie sprzyjający można z pewnością uznać ożywione procesy społeczne i gospodarcze, których główną siłą sprawczą jest obowiązująca w Unii Europejskiej zasada swobodnego przepływu kapitału i osób, swoboda przemieszczania się i podejmowania zatrudnienia oraz swoboda osiedlania się. W związku z tym nie może dziwić fakt, że systematycznie rośnie liczba spraw cywilnych o charakterze międzynarodowym.

Podstawy prawne

Sprawy cywilne o charakterze międzynarodowym nazywane są też sprawami cywilnymi z elementem zagranicznym. Element zagraniczny może mieć charakter podmiotowy (np. obywatelstwo, pobyt, miejsce zamieszkania lub siedziba stron, posiadanie majątku i praw majątkowych), przedmiotowy (np. miejsce położenia przedmiotu sporu, miejsce powstania stosunku prawnego lub wykonywania zobowiązania) bądź też ściśle procesowy, gdy między postępowaniem przed sądem krajowym i postępowaniem, które toczyło lub toczy się przed sądem zagranicznym, istnieje jakiegoś rodzaju związek (np. przeprowadzenie dowodu za granicą) (por. Kalina-Prasznic 2004: 238, 370–371). Postępowanie w tego rodzaju sprawach jest uregulowane w części czwartej kodeksu postępowania cywilnego, w multilateralnych i bilateralnych umowach międzynarodowych oraz w europejskim prawie sądowym cywilnym, które znajduje się w fazie powstawania, ponieważ jego źródła zawierają regulacje jedynie wybranych zagadnień, a proces jego ujednolicenia nadal trwa (por. Hołyst 2005: 205). Jeśli chodzi o umowy bilateralne, to w odniesieniu do stosunków niemiecko-polskich należy wymienić Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, podpisany w Bonn 17 czerwca 1991 r. (Dz.U. z 1992 r. Nr 14, poz. 56), w którym oba państwa postanowiły rozwijać, intensyfikować i upraszczać stosunki prawne i konsularne, w tym obrót prawny w sprawach cywilnych i karnych, oraz Układ między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o dalszym ułatwieniu obrotu prawnego na podstawie Konwencji haskiej z 1 marca 1954 r., dotyczącej procedury cywilnej, sporządzony w Warszawie 14 grudnia 1992 r. (Dz.U. z 1994 r. Nr 30, poz. 110 i 111). Natomiast dla relacji polsko-austriackich istotna jest Umowa o wzajemnych stosunkach w sprawach z zakresu prawa cywilnego oraz dokumentach, podpisana w Wiedniu 11 grudnia 1963 r. (Dz.U. z 1974 r. Nr 6, poz. 33 i 35).

Do spraw cywilnych należą m.in. sprawy o roszczenia alimentacyjne związane z wykonywaniem obowiązku alimentacyjnego, który powstaje wskutek ustawowo określonych zdarzeń, tj. urodzenia, małżeństwa, przysposobienia, ciąży i porodu (por. Ignaczewski 2010: 723). Obowiązek alimentacyjny został unormowany w tytule II dziale III kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 25 lutego 1964 r. Artykuł 128 kro definiuje go jako obowiązek dostarczenia środków utrzymania, a w miarę potrzeby także środków wychowania. Do środków utrzymania zalicza się środki przeznaczone na pokrycie bieżących potrzeb konsumpcyjnych, takich jak wyżywienie,

ubranie, koszty utrzymania mieszkania, wypoczynku, koszty leczenia, opieki i rehabilitacji. Natomiast środki wychowania, które służą rozwojowi fizycznemu i umysłowemu, obejmują kształcenie, troskę o zdrowie i zapewnienie dóbr kultury (por. Ignaczewski 2010: 724). Środki te są dostarczane przez jedną osobę drugiej, przy czym między tymi osobami musi istnieć więź rodzinna, określona w dalszych przepisach cytowanego działu (por. Skierkowska 1972: 8–9, Ignaczewski 2010: 723). Tak więc sprawy alimentacyjne to sprawy, „w których przedmiotem sporu są prawa i obowiązki w zakresie dostarczania środków utrzymania i wychowania, wynikające ze stosunków prawnorodzinnych uregulowanych przez prawo rodzinne” (por. Skierkowska 1972: 9).

Ze stosunków prawnorodzinnych wynikają określone prawa i obowiązki alimentacyjne, które są w różny sposób uregulowane w przepisach polskiego prawa rodzinnego. Dlatego też na podstawie rodzaju stosunków łączących strony można wyodrębnić następujące rodzaje spraw o roszczenia alimentacyjne (por. Skierkowska 1972: 11–12):

- 1) Sprawy o roszczenia alimentacyjne wynikające ze stosunku pokrewieństwa. W tej grupie można wyróżnić takie, których przedmiotem jest obowiązek alimentacyjny:
  - a) rodziców wobec ich dzieci z małżeństwa, które nie są w stanie utrzymać się samodzielnie (art. 133 kro),
  - b) rodziców w stosunku do dziecka pozamałżeńskiego, przy czym stosunek prawny między ojcem i dzieckiem musi być wcześniej lub jednocześnie ustalony,
  - c) dzieci wobec rodziców będących w niedostatku,
  - d) innych krewnych w linii prostej, np. dziadków w stosunku do wnuków,
  - e) rodzeństwa (art. 134 kro),
  - f) między przysposabiającym a przysposobionym (art. 131 kro).
- 2) Sprawy o roszczenia alimentacyjne wynikające ze stosunku powinowactwa (art. 144 kro), w których obowiązek alimentacyjny jest ograniczony do wzajemnych obowiązków pomiędzy jednym z małżonków a dziećmi drugiego z małżonków z innego związku.
- 3) Sprawy o roszczenia alimentacyjne małżonków, których przedmiotem jest:
  - a) obowiązek przyczyniania się do zaspokojenia potrzeb rodziny w czasie trwania związku małżeńskiego (art. 27 kro),
  - b) obowiązek alimentacyjny po orzeczeniu rozwodu (art. 60 § 1 i 2 kro).

4) Sprawy o roszczenia alimentacyjne matki dziecka pozamałżeńskiego w stosunku do jego ojca (art. 141 § 1 kro).

Powyższa klasyfikacja pokazuje, że w polskim prawie cywilnym obowiązek alimentacyjny nie jest powiązany ze wszystkimi możliwymi stosunkami rodzinnymi, np. nie jest on powiązany ze stosunkiem powinowactwa w linii prostej, czyli ze stosunkiem między jednym z małżonków a rodzicami drugiego z małżonków. Natomiast obowiązek alimentacyjny wobec dzieci pozamałżeńskich jest taki sam jak obowiązek alimentacyjny wobec dzieci pochodzących z małżeństwa.

Jeśli zobowiązany do alimentacji nie wywiązuje się dobrowolnie ze swojego obowiązku, odmawia dostarczania alimentów lub też płaci je nieregularnie, w sposób, który uprawnionemu nie zapewnia odpowiedniego i wystarczającego utrzymania, wówczas uprawniony może wnieść powództwo o alimenty. W powództwie uprawniony może domagać się zasądzenia na jego rzecz od pozwanego, tj. zobowiązanego, określonych kwot płatnych okresowo na utrzymanie, świadczonych w ramach wykonywania obowiązku alimentacyjnego, wynikającego ze stosunku prawnego łączącego strony (por. Skierkowska 1972: 93).

Przedmiotem sprawy alimentacyjnej może być zarówno zasądzenie alimentów, jak i podwyższenie świadczeń już zasądzonych albo wykonanie tytułu zagranicznego zasądzającego alimenty czy też obniżenie świadczeń lub uznanie obowiązku alimentacyjnego za wygasły, gdy to zobowiązany występuje jako strona powodowa (por. *ibidem* 1972: 5).

Jeśli orzeczenie zasądzające alimenty wydane przez sąd polski nie może być wykonane w Polsce, ponieważ zobowiązany przebywa za granicą i nie ma w Polsce majątku podlegającego egzekucji, sąd, doręczając wierzycielowi tytuł wykonawczy, jest zobowiązany pouczyć stronę o możliwości wykonania uzyskanego wyroku za granicą. Gdy taka możliwość istnieje, wówczas sąd poucza stronę o sposobie sporządzenia wniosku, wymaganych załącznikach i organie, do którego wniosek należy skierować (por. *ibidem* 1972: 183–184).

Z uwagi na uprzywilejowanie roszczeń alimentacyjnych prawo przewiduje liczne udogodnienia w egzekucji alimentów – także za granicą. Z punktu widzenia dochodzenia roszczeń alimentacyjnych za granicą zasadnicze znaczenie mają następujące regulacje:

- Konwencja o dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych za granicą, sporządzona w Nowym Jorku 20 czerwca 1956 r. (Dz.U. z 1961 r. Nr 17, poz. 87),
- Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń odnoszących się do obowiązków alimentacyjnych, sporządzona w Hadze 2 października 1973 r. (Dz.U. z 2000 r. Nr 2, poz. 13 i 14),

- Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. L 12 z 16 stycznia 2001 r.), które zastąpiło obowiązującą dotąd Konwencję o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, sporządzoną w Lugano 16 września 1988 r. (Dz.U. z 2000 r. Nr 10, poz. 132 i 133) (por. Ciszewski 2008: 743),
- Rozporządzenie Rady (WE) NR 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2000,
- Rozporządzenie Rady (WE) NR 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych oraz
- Protokół o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych (Dz.U. UE L z 16 grudnia 2009 r.).

Jak już wspomniano, strona niemogąca wyegzekwować alimentów w Polsce składa do właściwego organu stosowny wniosek wraz z załącznikami. Właściwy organ dołącza dodatkowe dokumenty, które są określone w dziale trzecim rozporządzenia ministra sprawiedliwości z 28 stycznia 2002 r. w sprawie szczegółowych czynności sądów w sprawach z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego oraz karnego w stosunkach międzynarodowych (Dz.U. z 2002 r. Nr 17, poz. 164 z późn. zmian.). W związku z tym do typowych dokumentów związanych ze sprawami alimentacyjnymi i funkcjonującymi w obrocie prawnym z zagranicą, a w tym przypadku konkretnie z Republiką Federalną Niemiec i Republiką Austrii, należą (por. Ciszewski 2008: 104–112):

- pismo przewodnie prezesa sądu okręgowego do Federalnego Ministerstwa Sprawiedliwości (Bundesministerium für Justiz) w Austrii lub do Federalnego Urzędu Sprawiedliwości (Bundesamt für Justiz) w Niemczech, który 1 stycznia 2008 r. na skutek zmiany ustawy zastąpił dotychczas właściwy organ, czyli Federalny Urząd Administracyjny (Bundesverwaltungsamt),
- wniosek alimentacyjny osoby uprawnionej,
- pełnomocnictwo osoby uprawnionej lub jej ustawowego przedstawiciela,
- odpis aktu urodzenia dziecka,
- odpis aktu małżeństwa osoby uprawnionej lub przedstawiciela ustawowego osoby uprawnionej,

- informacja dotycząca banku i numeru rachunku bankowego,
- tytuł stanowiący podstawę obowiązku alimentacyjnego, tj. orzeczenia i ugody sądowe oraz nieformalne oświadczenia i ugody,
- dowody doręczenia,
- zaświadczenie o kształceniu po 16. roku życia osoby uprawnionej,
- oświadczenie o sytuacji osobistej i majątkowej osoby uprawnionej,
- dodatkowe załączniki, np. zaświadczenia lekarskie i dowody płatności.

Problemy przekładowe

Tłumacz, któremu sąd zlecił sporządzenie poświadczonych tłumaczeń dokumentów dołączanych do wniosku w sprawie uzyskania świadczeń alimentacyjnych, staje przed dużym wyzwaniem. Ma on bowiem do czynienia nie tylko z rozległym zakresem tematycznym, sięgającym od materii prawnej i prawniczej, poprzez szkolnictwo i finanse, aż do zagadnień medycznych, lecz boryka się również z wieloma trudnościami czysto językowymi i terminologicznymi. Źródłem tych ostatnich są różnice istniejące między systemami prawa, czego skutkiem jest brak odpowiednika w docelowym systemie prawnym lub też rozbieżności pod względem semantycznym. Zadanie translatorskie dodatkowo komplikuje kontekst kulturowy związany z kulturą prawną oraz przyjęty w niej uzus.

Wybrane problemy związane z przekładem polskich i niemieckich terminów prawniczych występujących w dokumentach sporządzanych w sprawach o dochodzenie roszczeń alimentacyjnych z zagranicą zostaną omówione z podziałem na następujące kategorie:

- terminy nazywające dokumenty, pisma i dowody,
- terminy nazywające podmioty prawa oraz osoby uczestniczące w czynnościach prawnych,
- terminy nazywające przedmioty prawa oraz instytucje prawne.

Pierwszą analizowaną grupę stanowią terminy będące nazwami dokumentów i pism. Wśród nich można wyróżnić takie, których tłumaczenie w zasadzie nie nastęrcza żadnych trudności, gdyż ze względu na częściową przystawalność systemów prawa ich przekład następuje w oparciu o dostępne dwujęzyczne specjalistyczne słowniki prawa, np. *akt urodzenia* – *Geburtsurkunde*; *akt zgonu* – *Sterbeurkunde*; *pozew* – *Klageschrift*; *pouczenie* – *Belehrung*; *ugoda* – *Vergleich*; *wyrok zaoczny* – *Versäumnisurteil*. W odniesieniu do ostatniego terminu należy zauważyć, że chodzi tutaj o wyrok w postępowaniu cywilnym, sąd może bowiem wydać wyrok zaoczny również w postępowaniu

karnym. Wówczas jego terminologicznym odpowiednikiem nie będzie *Ver-säumnisurteil*, lecz *Urteil in Abwesenheit des Angeklagten*.

Dużą trudność stanowią terminy, które z różnych powodów, najczęściej czasowych (tj. szybkiego wprowadzania nowych regulacji zawierających nowe terminy), nie zostały ujęte w słownikach lub dla których słownik podaje cały szereg ekwiwalentów terminologicznych. W tym wypadku nieodzowną pomoc stanowią teksty paralelne oraz urzędowe tłumaczenia aktów międzynarodowych, bez których tłumaczenie nie odpowiadałoby uzusowi obowiązującemu w docelowej kulturze prawnej, ponieważ tłumacz, nie znajdując właściwego ekwiwalentu, mógłby pokusić się o tłumaczenie dosłowne. Oto przykłady takich terminów: *Antrag auf Vollstreckbarkeitserklärung* – wniosek o stwierdzenie wykonalności; *informacja dotycząca banku i numeru konta* – *Bankverbindung*; *Kostenentscheidung* – orzeczenie o kosztach procesu; *Nachweis der gesetzlichen Vertretung* – dokument, z którego wynika prawo reprezentowania osoby uprawnionej; *tytuł stanowiący podstawę obowiązku alimentacyjnego* – *Nachweis der Unterhaltspflicht*; *vollstreckbare Ausfertigung des Urteils* – odpis wyroku z klauzulą wykonalności; *zaświadczenie europejskiego tytułu egzekucyjnego* – *Bestätigung als Europäischer Vollstreckungstitel*. W powyższych przykładach można zaobserwować różną strukturę motywacyjną i składniową w języku docelowym.

Przykładem świadczącym o tym, że dwujęzyczne słowniki prawa odzwierciedlają stan na określony moment i ich autorzy siłą rzeczy z opóźnieniem reagują na wprowadzane zmiany w terminologii prawa, jest termin *Eheurkunde* (*akt małżeństwa*), który wraz ze zmianą niemieckiej ustawy o aktach stanu cywilnego (PStG) od 1 stycznia 2009 r. zastąpił dotychczas funkcjonujący termin *Heiratsurkunde* (por. § 57 PStG). Nowego terminu nie notuje nawet najnowszy *Słownik języka prawniczego i ekonomicznego* Aliny i Agnieszki Kilian (Warszawa 2011).

Ciekawy przypadek stanowi termin *dowód doręczenia*, ponieważ w języku niemieckim występują cztery terminologiczne synonimy i użycie każdego z nich nie budzi żadnych zastrzeżeń: *Zustellungsbescheinigung*, *Zustellungszeugnis*, *Zustellungsnachweis* i *Zustellnachweis*. Ostrożność należy zachować natomiast w przekładzie nazwy dokumentu *zaświadczenie o kontynuacji nauki*, ponieważ w zależności od kontekstu tłumaczy się go jako *Schulbescheinigung* (dla małoletnich uczęszczających do szkoły podstawowej i ponadpodstawowej) lub *Hochschulbescheinigung* (dla pełnoletnich kontynuujących naukę na studiach wyższych).

Korzystając jedynie ze słowników dwujęzycznych, niedoświadczony tłumacz może nieprawidłowo przetłumaczyć nazwę Konwencji nowojorskiej, na

podstawie której można dochodzić roszczeń alimentacyjnych, gdyż dla terminu *konwencja* w dostępnych słownikach specjalistycznych można znaleźć kilka ekwiwalentów:

	Banaszak	Brzeziński	Kilian/Kilian	Pieńkos
<i>Konwencja</i>	<i>Konvention, Übereinkommen</i>	<i>Übereinkommen, Abkommen, Konvention</i>	<i>Konvention</i>	<i>Konvention, internationaler Vertrag, Abkommen, Vereinbarung, Übereinkunft</i>

Co prawda słownik Brzezińskiego notuje jako hasło słownikowe pełną nazwę konwencji *Konwencja Narodów Zjednoczonych o dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych za granicą* (Nowy Jork 1956), jednak podany ekwiwalent *Übereinkommen (VN-, New Yorker ~) über die Geltendmachung von Unterhaltsansprüchen im Ausland* nie będzie odpowiedni w każdej sytuacji. Stosowanie nazwy *VN-Übereinkommen über die Geltendmachung von Unterhaltsansprüchen im Ausland* jest z reguły przyjęte w obrocie prawnym z Austrią, natomiast w obrocie prawnym z Niemcami funkcjonuje nazwa *UN-Übereinkommen über die Geltendmachung von Unterhaltsansprüchen im Ausland*.

Żaden słownik nie notuje natomiast dokumentu *zestawienie zaległości alimentacyjnych*, który na żądanie sądu przedkłada wierzyciel. Ekwiwalent niemiecki to *Rückstandsberechnung*. Termin ten znajduje się m.in. w niemieckim wniosku o dochodzenie roszczeń alimentacyjnych za granicą składanym na podstawie Konwencji nowojorskiej z 20 czerwca 1956 r. oraz w wyrokach sądowych wydawanych w sprawach alimentacyjnych (np. wyrok Wyższego Sądu Krajowego w Kolonii z 9 stycznia 2001 r., znak akt 25 UF 131/00 oraz wyrok Wyższego Sądu Krajowego w Karlsruhe z 15 lutego 2002 r., znak akt: 2 UF 136/00).

Sformalizowany niemiecki dokument *Erklärung über die persönlichen und wirtschaftlichen Verhältnisse* nie ma swojego odpowiednika w polskiej rzeczywistości prawnej, ponieważ zgodnie z art. 111 § 1 kpc strona dochodząca ustalenia ojcostwa i roszczeń z tym związanych jak i strona dochodząca roszczeń alimentacyjnych z mocy ustawy nie ma obowiązku uiszczania kosztów sądowych. W innych przypadkach strona zainteresowana zwolnieniem od kosztów sądowych składa na podstawie art. 113 pkt 1 oświadczenie, w którym podaje dokładne dane o swoim stanie rodzinnym, majątku i dochodach. Jan Ciszewski (2008: 104) zaproponował dosłowne tłumaczenie nazwy tego

dokumentu: *Oświadczenie o sytuacji osobistej i majątkowej*. Wydaje się jednak, że akceptowalnym tłumaczeniem może być również przekład analogiczny do przepisów polskiego kpc, a mianowicie *Oświadczenie o stanie rodzinnym i majątkowym*. Tłumacząc nazwę tego dokumentu na użytek właściwych organów austriackich, należy użyć ekwiwalentu terminologicznego *Vermögensbekenntnis zur Erlangung der Verfahrenshilfe*.

Z odmiennymi wariantami niemieckiego języka specjalistycznego używanego w Niemczech i w Austrii mamy do czynienia także w przypadku dokumentu o nazwie *wnioski o zwolnienie od kosztów sądowych* – w Niemczech jest to *Antrag auf Bewilligung der Verfahrenskostenhilfe* (por. § 76 FamFG), a w Austrii *Antrag auf Bewilligung der Verfahrenshilfe* (por. § 10 AuslUG).

Drugą grupę omawianą w niniejszym artykule tworzą terminy nazywające podmioty prawa oraz osoby uczestniczące w czynnościach prawnych. Tutaj również występują takie, które z powodzeniem można przetłumaczyć, korzystając z dwujęzycznych słowników specjalistycznych, np. *gesetzlicher Vertreter* – *przedstawiciel ustawowy*; *Gerichtsvollzieher* – *komornik*; *powód* – *Kläger*; *pozwany* – *Beklagter*; *wierzyciel* – *Gläubiger*. Wydawałoby się, że do określeń, które nie stanowią pułapki terminologicznej, można zaliczyć *wnioskodawcę*. I faktycznie tak jest, ale tylko w wariacie języka niemieckiego używanym w Niemczech: *Antragsteller*. W Austrii odpowiednikiem polskiego *wnioskodawcy* jest *Anspruchswerber*. Sytuacja ta dotyczy też terminu określającego drugiego uczestnika postępowania, a mianowicie w Niemczech funkcjonuje termin *Antragsgegner*, a w Austrii *Anspruchsgegner*. W tym miejscu należy podkreślić, że sprawy alimentacyjne rozpatrywane przez polskie sądy są prowadzone w ramach postępowania procesowego, a w Niemczech i Austrii w ramach postępowania nieprocesowego. Stąd wynikają również różnice terminologiczne: na określenie stron biorących udział w postępowaniu przed polskim sądem używa się terminów *powód* i *pozwany*, natomiast w Niemczech i Austrii osoby takie są uczestnikami postępowania i w związku z tym nazywa się je odpowiednio *Antragsteller* i *Antragsgegner* (Niemcy) oraz *Anspruchswerber* i *Anspruchsgegner* (Austria).

Sięgnięcia do tekstów paralelnych wymaga przekład takich terminów, jak: *dłużnik* – *Unterhaltsschuldner*; *uprawniony* lub *osoba uprawniona do alimentów* – *Unterhaltsberechtigter*; *zobowiązany* lub *osoba zobowiązana do alimentacji* – *Unterhaltspflichtiger*. Potrzeba ta wynika z tego, że słowniki dwujęzyczne notują co prawda hasło *uprawniony* lub *osoba uprawniona*, *zobowiązany* lub *osoba zobowiązana* oraz *dłużnik*, ale podane ekwiwalenty nie odpowiadają terminom używanym w dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych, ponie-

waż tekstowe odpowiedniki niemieckie przez dodanie *Unterhalt-* do podstawy słowotwórczej nabierają znaczenia bardziej precyzyjnego.

	Banaszak	Brzeziński	Kilian/Kilian	Pieńkos
<i>uprawniony/ osoba uprawniona</i>	<i>Berechtigter/ berechtigte Person</i>	<i>Berechtigter</i>	<i>Berechtigter/ Befugter</i>	<i>Berechtigter</i>
<i>zobowiązany/ osoba zobowiązana</i>	<i>Verpflichteter</i>	<i>Verpflichteter/ Pflichtiger</i>	<i>Verpflichteter</i>	<i>Verpflichteter</i>
<i>dłużnik</i>	<i>Schuldner</i>	<i>Schuldner</i>	<i>Schuldner</i>	<i>Schuldner</i>

Podobnie jak w przypadku terminu *konwencja*, tak i tutaj jedynie słownik Brzezińskiego ujmuje termin *uprawniony do alimentów* jako hasło słownikowe i podaje jego poprawny ekwiwalent *Unterhaltsberechtigter*. Dotyczy to jednak tylko tego jednego terminu spośród wyżej wymienionych.

Żaden słownik nie notuje terminów pochodzących z Konwencji nowojorskiej *Empfangsstelle* i *Übermittlungsstelle*. Dlatego też można stwierdzić, że dla prawidłowego przetłumaczenia tych nazw polski tekst Konwencji jest wręcz nieodzowny, ponieważ oba terminy mają w języku polskim inną motywację nazwotwórczą: *Empfangsstelle* to *organ przyjmujący*, a *Übermittlungsstelle* to *organ przesyłający*.

Trzecią analizowaną kategorię stanowią terminy nazywające przedmioty prawa oraz instytucje prawne. Podobnie jak w dwóch poprzednich grupach, tak i w tej można wyodrębnić terminy, których tłumaczenie nie wymaga przeprowadzania dokładnej analizy poszczególnych składników nazwy. Do takich terminów można zaliczyć: *alimentacja* – *Unterhalt*; *obowiązek alimentacyjny* – *Unterhaltspflicht*; *roszczenie alimentacyjne* – *Unterhaltsanspruch*; *sprawa alimentacyjna* – *Unterhaltssache*; *dochodzenie roszczeń alimentacyjnych* – *Geltendmachung von Unterhaltsansprüchen*; *spełnianie obowiązku alimentacyjnego* – *Erfüllung der Unterhaltspflicht*; *uchylenie obowiązku alimentacyjnego* – *Aufhebung der Unterhaltspflicht*; *ustalenie ojcostwa* – *Feststellung der Vaterschaft*; *ustalenie alimentów* – *Feststellung des Unterhalts*.

Większą ostrożność należy zachować w przypadku terminów, których budowa w języku wyjściowym i docelowym wykazuje różnice w motywacji nazwotwórczej, np. *władza rodzicielska* – *elterliche Sorge* (dosłownie: *władza* – *Gewalt/Sorge* – *opieka*), *zaprzeczenie ojcostwa* – *Anfechtung der Vaterschaft* (dosłownie: *zaprzeczenie* – *Bestreiten/Anfechtung* – *zaskarżenie*), *Durchset-*

zung des Unterhaltsanspruchs – wyegzekwowanie roszczenia alimentacyjnego (dosłownie: *Durchsetzung* – *przeforsowanie/wyegzekwowanie* – *Forderung* lub *Eintreibung*), *geleisteter Unterhalt* – *alimenty zapłacone* oraz *zu leistender Unterhalt* – *alimenty należne* (dosłownie: *leisten* – *świadczyć* lub *dokonać/zapłacić* – *zahlen*), *Leistungsfähigkeit* – *zdolność do spełniania świadczenia* (dosłownie: *wydajność* lub *sprawność* – *Fähigkeit, eine Leistung zu erbringen*). Istotna uwaga dotyczy terminu *elterliche Sorge*, ponieważ do 1980 r. w niemieckim kodeksie cywilnym funkcjonował termin *elterliche Gewalt*. Ustawodawca dokonał zmiany terminologicznej, aby podkreślić wzajemną zależność praw i obowiązków rodziców i dzieci wobec siebie, a mianowicie fakt, że rodzice i dzieci winni sobie pomagać i szanować się wzajemnie (por. Creifelds 2002: 398). Natomiast brak zrozumienia kontekstu, w jakim występuje termin *Leistungsfähigkeit*, może prowadzić do błędnego przekładu z uwagi na możliwość użycia słownikowych ekwiwalentów *wydajność* lub *sprawność*.

Poza tym trzeba zauważyć, że w niektórych przypadkach struktura formalna terminów języka docelowego jest bardziej rozbudowana bądź krótsza, np. *doręczenie odpisu pozwu* – *Zustellung der Klageschrift*; *Rente wegen Erwerbsminderung* – *renta inwalidzka*; *pfändbare Einkünfte* – *dochody podlegające zajęciu*; *pfändbares Vermögen* – *majątek podlegający zajęciu*. Dzieje się tak z różnych powodów, najczęściej ze względów stylistycznych, z uwagi na uzus docelowego języka specjalistycznego lub też konieczność doprecyzowania frazy.

W tej grupie terminów także występuje zróżnicowanie w zależności od wariantu języka niemieckiego: *zasilek rodzinny* – w Niemczech *Kindergeld*, w Austrii *Familienbeihilfe*; *zastaw na rzeczach ruchomych* – w Niemczech *Sachpfändung*, w Austrii *Fahrnispfändung*; *egzekucja* – w Niemczech *Zwangsvollstreckung*, w Austrii *Exekution*; *ustanowienie adwokata* – w Niemczech *Beordnung eines Rechtsanwalts*, w Austrii *Beigebung eines Rechtsanwalts*.

Największych trudności przekładowych nastroczą terminy, których nie zna docelowy system prawa. Do nich zaliczyć można *Selbstbehalt* i *eidesstattliche Versicherung*. W prawie niemieckim *Selbstbehalt* to minimum egzystencji, czyli minimalna kwota dochodów, którą dłużnik musi zatrzymać na swoje miesięczne utrzymanie. *Eidesstattliche Versicherung* oznacza natomiast formę zapewnienia o prawdziwości złożonego oświadczenia, która jest jednak formą słabszą niż przysięga (por. Creifelds 2002: 366). W sprawach alimentacyjnych taką formę zapewnienia składa dłużnik odnośnie do posiadanego przez siebie majątku. Biorąc pod uwagę powyższe wyjaśnienia, jako polskie ekwiwalenty tłumaczeniowe można zaproponować parafrazę *minimalna kwota na własne utrzymanie* dla *Selbstbehalt*, a dosłowne tłumaczenie *zapewnienie w miejsce przysięgi* dla *eidesstattliche Versicherung*.

Wnioski

Podsumowując analizę problemów translacyjnych, które stwarza tłumaczenie terminów występujących w dokumentach funkcjonujących w obrocie prawnym z zagranicą w sprawach alimentacyjnych, można sformułować następujące wnioski:

- W przekładzie tego typu dokumentów niezbędna jest specjalistyczna wiedza prawnicza.
- Dobór ekwiwalentów wymaga od tłumacza umiejętności korzystania z różnorodnych materiałów pomocniczych (słowniki jedno- i dwujęzyczne, specjalistyczne słowniki jednojęzyczne, teksty paralelne oraz urzędowe tłumaczenia aktów międzynarodowych). Nie może się on bowiem opierać wyłącznie na dwujęzycznych słownikach specjalistycznych, ponieważ takie postępowanie niesie ze sobą ryzyko wyboru błędnego ekwiwalentu. Tłumacz winien sięgać przede wszystkim do tekstów paralelnych oraz urzędowych tłumaczeń aktów międzynarodowych, ponieważ pozwalają one na wykonanie poprawnego tłumaczenia, którego cechy stylistyczne będą odpowiadać oczekiwaniom odbiorców języka docelowego.
- W tłumaczeniu na język niemiecki należy pamiętać o różnicach terminologicznych w zależności od wariantu niemieczyny używanej w Niemczech i w Austrii.

Literatura

- Banaszak, B (red.), 2003, *Słownik prawa i gospodarki polsko-niemiecki*, Warszawa.
- Brzeziński, W., 2004, *Wielki słownik ekonomiczno-prawniczy niemiecko-polski, polsko-niemiecki*, Gdynia.
- Ciszewski, J., 2008, *Obrót prawny z zagranicą w sprawach cywilnych i karnych*, Warszawa.
- Creifelds, C., 2002, *Rechtswörterbuch*, München.
- Hołyst, B., 2005, *Wielka encyklopedia prawa*, Warszawa.
- Ignaczewski, J., 2010, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa.
- Kalina-Prasznik, U. (red.), 2004, *Encyklopedia prawa*, Warszawa.
- Kilian, A., Kilian, A., 2009, *Słownik języka prawniczego i ekonomicznego*, t. 1, Warszawa.

- Kilian, A., Kilian, A., 2011, *Słownik języka prawniczego i ekonomicznego*, t. 2, Warszawa.
- Pieńkos, J., 1999, *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – prawo w języku*, Poznań.
- Pieńkos, J., 2002, *Polsko-niemiecki słownik prawniczy*, Kraków.
- Skierkowska, W., 1972, *Międzynarodowe postępowanie cywilne w sprawach alimentacyjnych*, Warszawa.

The aspects of translation of Polish and German documents in foreign judicial cooperation in civil cases

Summary

The present paper focuses on challenges in the translation of Polish and German documents in foreign judicial cooperation based on documents concerning maintenance recovery abroad. The paper is divided into two sections. The first part of the paper presents the legal basis regulating judicial cooperation at the international level. The second part is devoted to the discussion of translation difficulties which result from linguistic and cultural differences as well as from differences between the Polish legal system and the legal systems of Germany and Austria. Translation problems are analyzed on the basis of three groups of legal terms. The first group includes names of documents, official letters and evidence; the second one comprises names of legal subjects and persons participating in legal transactions. And finally, in the third group names of legal objects and legal institutions are presented. The main difficulty is potential untranslatability because of the lack of equivalent terms in the target language. Apart from that, different equivalent terms exist depending on in which German-speaking country the translated text will be used. Special attention is paid to parallel texts which allow the translator to overcome these difficulties. The essential conclusion is that the translator of legal texts cannot only rely on bilingual dictionaries but s/he has to use parallel texts to produce an appropriate translation and make the translated text understandable for the target language reader.

